

Viatge a la vall il·legal

El 26% dels regidors escollits l'any 1999 al País Basc pertanyien a Euskal Herriarrok. A Navarra n'hi havia 211. El 2003, amb Batasuna il·legalitzada, pocs van poder continuar en el càrrec. En l'últim reportatge sobre el procés de pau visitem Tolosaldea, una de les comarques amb més implantació de l'esquerra abertzale, per copsar els efectes de la llei de partits.

Es una vall esguitada de xicotets nuclis rurals i amb "tots els colors del verd", que canta Raimon. Els habitants de Tolosaldea, tot i els molts revolts, les contínues pujades i baixades, tot i algunes indústries decadents, estan orgullosos del seu privilegiat entorn natural. "Per anar a Pamplona? Val la pena que continues per la carretera general i no tornes a Andoain, per agafar l'autovia. Potser trigaràs una mica més, però el paisatge és impressionant."

I tant, que impressiona. De fet, si ens adonem que accedim a Navarra és perquè el cartell que ha col·locat el Govern Foral està saturat de pintura negra que algú li ha llançat.

De pintades, i sobretot de cartells, se'n veuen moltes, a Tolosaldea. En record dels presos, en favor d'ETA, en contra del PSOE, del PNB i del PP. La llei de partits polítics, que va causar la il·legalització de Batasuna, hi ajuda. No debades, és un feu de l'esquerra abertzale.

"Hauríem de governar entre 18 i 20 dels 29 pobles que integren Tolosaldea", es queixa Joxe Kruz Goni, l'alcalde de Leaburu, una de les cinc persones que, ni que siga en funcions, continuen manant als seus municipis tot i pertànyer a Batasuna. Tres d'aquestes cinc persones les podem trobar a Tolosaldea —les altres dues, a Hernialde i a Irura—.

Goni és alcalde perquè el PNB i EA, que acudiren en coalició als comicis del 2003, no van ocupar els càrrecs que els havien correspost: les set cadires de regidors de què consta el consistori. Realment, la llista més votada va ser la de Kimu Berriak, que encapçalava Goñi, però tant ell com el seu equip havien estat escollits abans sota les llistes d'Herri Batasuna i d'Euskal Herriarrok, i, per culpa d'això, els vots de Kimu Berriak van acabar al fardell relligat amb el paper que deia "Nuls". Va ser una de les 211 formacions il·legalitzades pel Tribunal Suprem, aquell any.

Des del 1991, quan Goni va accedir al càrrec, no es presentava cap més partit, a Leaburu. Cap dels electes per la coalició PNB-EA l'any 2003, de fet, no hi residia. "No és legal que vinga a governar-te gent de Vitòria, Bilbao o Burgos. Com havien de quedar-se, si no coneixen el poble?", es pregunta Goni. "El dia de la constitució de l'Ajuntament van enviar un fax per comunicar que hi renunciava." "Al PNB li hagueren correspost 2 regidors, i a nosaltres, 5", continua l'alcalde, que al seu despatx —amb unes vistes imponents, de postal, darrere seu— ha penjat un full amb un número: "163", això és, els vots recollits per Kimu Berriak el 2003, que superen de llarg els 74 de la coalició PNB-EA. "Havien de respectar la voluntat majoritària del poble. A mi, em faria vergonya governar amb la majoria absoluta del poble en contra", sentència.

"El 95% de la feina que faig és la mateixa. Estar en funcions sols afecta els temes urbanístics, ja que, per exemple, no podem desclassificar un terreny rural i fer-lo urbanitzable. Si ho férem, la Diputació de Guipúscoa no diria res, però PP i PSOE ho criticarien", explica.

Hi ha control o no, doncs, als ajuntaments "en funcions"? Goñi relata que "la Guàrdia Civil hi va venir un dia, vestida de paisà, i demanà els acords plenaris dels últims dos anys. Els vaig dir que en aquell moment el secretari tenia molta feina, que ja els els donàrem, i així ho vam fer".

Amb vista a les eleccions del 2007, a Goni no li preocupa la legalització o no de Batasuna: "M'importa molt més que avance el procés de pau."

Alcaldes en minoria absoluta. Ja hem dit, però, que el cas de Goni era excepcional. Visitem, ara, alguns municipis de la contornada.

A Elduain, PNB i EA van obtenir 52 vots, i els nuls van sumar 104, el 65% dels emesos. Tots eren per a la llista independent Eraikiz, també il·legalitzada pel Suprem. Els quatre regidors de la corporació —el cinquè, no va ocupar el càrrec, que ha quedat vacant— són de la coalició, que ocupa una alcaldia tradicional de l'esquerra abertzale. Si Eraikiz haguera estat autoritzada, hauria obtingut quatre regidors, i un, tan sols, la llista PNB-EA. El PP, que també s'hi presentava, no va obtenir ni un vot.

Veïns del poble consultats per aquest setmanari diuen que "sobretot el dia de la constitució de l'Ajuntament, hi va haver força debat, però sembla que ja s'ha acceptat, aquesta situació. Només hi ha ple cada tres mesos, i no hi ha aldarulls. Ara bé, si l'esquerra abertzale torna a ser legal, arrasarà com abans".

Elduain és un recés de pau si el comparem amb Lizartza. També hi governa el PNB, i ho fa amb un cap de cartell de luxe: Joseba Egibar, president del PNB a Guipúscoa. L'accés al poble està escortat per grans cartells amb fotografies de presos i una sola paraula a sota: "Lizartzarra!" ("de Lizartza!"). En algunes parets de cases abandonades es repeteixen dues expressions: "Egibar, lapurra" ("lladre") i "Egibar putrea" ("volor").

Egibar va aterrar al poble dient que el "salvaria" de tenir un alcalde del PP —com el PNB i EA, els populars van

Joseba Egibar, president del PNB a Guipúscoa, ocupa l'alcaldia de Lizartza, feu de l'esquerra abertzale, tot i que ni hi viu ni n'és oriünd: només hi pot anar a primera hora del matí o a última de la nit, cada quinze dies. A la dreta, l'ajuntament de Leaburu, i a sota, panoràmica d'Orexa.

presentar-se al 2003 en llocs on mai no ho havien fet, sovint amb gent de fora del País Basc—. Va obtenir 131 vots i els set regidors en disputa —tres han deixat el càrrec vacant—; per 10 vots del PP. Els sufragis nuls van ser 253: els d'Axurdiario, una llista que agafava el nom d'una muntanya dels afores de Lizartza.

Ací, la tensió, durant la constitució del consistori, va ser notable. Ara Egibar visita la localitat a primera hora del matí o a primera de la nit, i només signa els papers que la secretària li ha deixat enllestits. “No pots viure tant de temps en tensió”, comenta una veïna resignada: “Fa quatre anys que no tenim alcalde, no hi

ha plens. Ell diu que se'n fan, però no hi ha cap acta ni es convoquen públicament. Els altres tres regidors, ni apareixen, i també són de fora. L'alcalde mai no saps quan vindrà, la secretària és la mateixa que hi havia abans, però mai no informa sobre quan passarà per ací.”

No els compensa el fet que Egibar represente l'ala més sobiranista del PNB: “Per què ens ha tocat a nosaltres? Tots ens ho preguntem. De segur que ell també s'ho pregunta. Només es reuneix amb les empreses de la zona.”

L'illa d'Orexa. Enfilat a la muntanya, en una carretera sinuosa que cal prendre

a Lizartza, que dura quatre quilòmetres i mig i que en començar té un senyal que indica que el camí no té eixida —acaba al frontó d'Orexa—, trobem un dels dos casos en què l'esquerra abertzale continua al poder amb una llista alternativa. L'altre és Gaztelu.

Per què no van il·legalitzar la candidatura d'Orexarrak Bidean? “Als municipis de menys de 100 habitants, només cal triar una persona, i ací, de tota la vida, mai no ha repetit el mateix alcalde. Vaig presentar-me per primera vegada, i ací estic”, comenta Aritz Luloaga, de trenta anys, a la porta de casa i sense cap càrrec anterior amb Batasuna o EH.

El 2003, aquest poble, del qual és originària la família Mayor Oreja, va tenir per primera vegada l'ocasió d'escollir alcalde entre dues candidatures: a més de la presentada per l'esquerra abertzale, el PP hi va fer acte de presència.

En realitat, no hi van fer campanya. Com a candidat a l'alcaldia va presentar-se el regidor del PP a Madrid Fernando Martínez Vidal. El reserva, encara de més anomenada, era l'exministre portaveu del Govern espanyol Miguel Ángel Rodríguez. El resultat? Zero vots, per 88 d'Orexarrak Bidean. Si OB haguera estat il·legalitzada i el PP haguera obtingut un vot, potser Rodríguez seria avui alcalde d'un feu de Batasuna.

*Víctor Maceda
Tolosaldea*